

Utlåtande Rotel VI, Rotel VII (Dnr KS 2025/647)**Motion om att utreda och effektivisera Stockholms
ateljébestånd**

Motion av Jan Jönsson, Isabel Smedberg-Palmqvist och Björn Ljung (alla L)

Förslag till beslut

Kommunstyrelsen föreslår att kommunfullmäktige beslutar följande.
Motionen besvaras med hänvisning till vad som sägs i utlåtandet.

Föredragande borgarråden Torun Boucher och Alexandra Mattsson**Sammanfattning av ärendet**

I en motion väckt i kommunfullmäktige föreslår Jan Jönsson, Isabel Smedberg-Palmqvist och Björn Ljung (alla L) att kommunfullmäktige beslutar att fastighetsnämnden tillsammans med kulturnämnden utreder en strategi för att samordna och effektivisera stadens ateljébestånd.

Beredning

Ärendet har remitterats till stadsledningskontoret, fastighetsnämnden, kulturnämnden, Stockholms Stadshus AB och Konstnärernas Riksorganisation KRO.

KRO har inte inkommit med svar.

Stadsledningskontoret bedömer att stora delar av motionens förslag redan genomförs inom Ateljéstrategi 2024 - 2026.

Fastighetsnämnden har god överblick över ateljébeståndets skick och förvaltning och har under lång tid arbetat strategiskt med ateljéfrågan. Sedan 2016 har fastighetsnämnden tillsammans med kulturnämnden haft återkommande budgetuppdrag för att samverka långsiktigt och stärka konstnärers möjligheter att verka i funktionella lokaler till rimliga hyror.

Kulturnämnden har i samverkan med fastighetsnämnden uppdaterat stadens Ateljéstrategi 2024 - 2026. Där behandlas mycket av det som tas upp i motionen, som bestånd, tillgänglighet och hyresnivåer. Arbetet med ateljéstrategin är ett prioriterat kulturlotsuppdrag och har hittills lett till närmare 50 nya ateljéplatser för konstnärer i

Stockholm under den här mandatperioden. Ett flertal större ateljéhus är i etableringsprocess och förväntas stå klara innan strategins upphör att gälla.

Stockholms Stadshus AB anser att den gällande ateljéstrategin 2024–2026 adresserar motionens intentioner om samordning och effektivisering samt bättre tillgänglighet och nyttjande genom bland annat lokalbehovsanalyser, förstärkt lotsning och systematiserad uppföljning.

Föredragande borgarrådens synpunkter

Vi delar motionärernas liberalernas uppfattning om vikten av en ateljéstrategi. Det var därför den rödgrönrosa majoriteten gav kulturnämnden och fastighetsnämnden i uppdrag att ta fram en strategi redan 2017 och att uppdatera den under den här mandatperioden. Gällande Ateljéstrategi 2024–2026 ska möjliggöra att minst ytterligare 200 yrkesverksamma konstnärer kan hyra ändamålsenliga arbetslokaler.

Sedan den första ateljéstrategin antogs har staden möjliggjort 300 ateljéer i 13 kommunala ateljéhus med olika inriktningar som speglar samtidens behov inom flera konstnärliga discipliner, samt bevarat 101 befintliga ateljélokaler.

Ateljéer är en avgörande förutsättning för yrkesverksamma konstnärer, och vi ser det som självklart att kommunen har ett ansvar att tillhandahålla produktionslokaler som erbjuder en god arbetsmiljö, är ekonomiskt tillgängliga, funktionella, flexibla och anpassade efter olika konstnärliga praktiker.

Den huvudsakliga utmaningen i dag är dock inte brist på ateljéer, utan att lokalkostnaderna är för höga. Lågkonjunktur, inflation, ökade el- och renoveringskostnader har lett till kraftigt höjda hyror, vilket tvingar konstnärer att säga upp sina kontrakt av ekonomiska skäl. Enligt Konstnärernas Riksförbund ligger medianinkomsten för konstnärer runt 15 000 kronor i månaden och samtidigt visar ny statistik från Svenska tecknare att en av tre visuella kreatörer förlorat sina jobb till följd av AI-utvecklingen. Detta sker parallellt med politiska strömningar som vill minska offentliga kulturanslag och öka den politiska styrningen av konsten, vilket riskerar att begränsa professionell konstnärlig produktion och yttrandefrihet.

Mot denna bakgrund är vi stolta över att vår majoritet, trots ekonomiska utmaningar, har breddat satsningarna inom konstområdet för att säkerställa att Stockholm fortsatt är en stad som främjar konstnärligt arbete. Vi har bland annat höjt ateljéstödet, stärkt kulturstödet med 43 mnkr med fokus på den konstnärliga infrastrukturen och gett Stockholm konst i uppdrag att se över enprocentsregeln för att möjliggöra mer offentlig konst i hela staden. Utöver detta har vi även gett fastighetsnämnden i uppdrag att se över överskottskravet, arbeta för ateljéhyror enligt en kostnadsbaserad princip, samt ta fram strategier för att kunna stötta fastigheter som inte kan bära sina egna kostnader men som ändå bör behållas i stadens ägo utifrån kulturhistoriska, symboliska eller verksamhetsmässiga perspektiv.

Att ta fram en ateljéstrategi var gårdagens kulturpolitiska satsning. I dag arbetar vår majoritet brett med flera verktyg för att fortsättningsvis ge konstnärer goda förutsättningar att arbeta och skapa konst och kultur i Stockholms stad.

Bilaga

Motion om att utreda och effektivisera Stockholms ateljébestånd, dnr KS
2025/647-1

Borgarrådsberedningen tillstyrker föredragande borgarrådens förslag.

Reservation av borgarrådet Jan Jönsson (L) enligt följande.

Jag föreslår att kommunstyrelsen föreslår att kommunfullmäktige beslutar följande.

1. Att bifalla motionen
2. Att därutöver anföra

Vi menar att stadens ateljébestånd är en central del av Stockholms kulturliv och att professionella konstnärer måste ges rimliga förutsättningar att leva och verka i staden. Fastighetskontorets remissvar visar tydligt att flera byggnader i beståndet har omfattande upprustningsbehov som riskerar att driva upp hyrorna. Detta bekräftar behovet av den översyn vi efterfrågar i motionen.

Borgarrådets svar bekräftar i praktiken den problembild som Liberalerna har lyft, att det är kostnadsutvecklingen och konsekvenserna av omfattande renoveringsbehov som utgör det största hotet mot stadens konstnärliga infrastruktur. Att majoriteten delar denna analys stärker ytterligare argumenten vår motion där vi föreslår en samlad och långsiktig översyn av kostnadsutvecklingen. När omfattande renoveringsbehov, inflation och ökade driftskostnader får direkt genomslag i hyresnivåerna, krävs en tydligare modell för hur staden ska ta ansvar för helheten så att konstnärer inte successivt trängs ut.

Liberalerna noterar även att remissinstanserna bekräftar behovet av tydligare struktur och ansvarsfördelning. Stockholms Stadshus AB uttrycker stöd för motionens inriktning att ta ett samlat grepp, och AB Svenska Bostäder pekar särskilt på utmaningar kopplade till hyresnivåer, underhållsbehov och omsättning. Att flera aktörer inom stadens egen organisation identifierar dessa frågor visar att behovet av samordning kvarstår.

Av ovan kvarstår det att Liberalerna är fortsatt oroliga för att nuvarande arbetssätt inte fullt ut tar hänsyn till sambandet mellan underhållsbehov, kulturmiljövärden och rimliga hyresnivåer. Vi anser att stadens kulturhistoriskt värdefulla byggnader ska bevaras och rustas upp, men att detta måste ske utan att det konstnärliga ekosystemet försvagas. Genom att använda medel ur stadens kulturhistoriska fond på 250 miljoner kronor kan staden skapa ekonomiska förutsättningar som minskar risken för kraftiga

hyreshöjningar i samband med renoveringar. På så sätt kan vi kombinera bevarandet av kulturmiljöer med långsiktigt hållbara villkor för kulturskapare.

Liberalerna menar därför att en samlad översyn där fastighetsnämnden, kulturnämnden, stadsledningskontoret, berörda bolag och Stadsmuseet samverkar är avgörande för att stadens ateljébestånd ska förvaltas effektivt, socialt hållbart och med respekt för både konstnärernas och skattebetalarnas intressen. Majoritetens egen problembeskrivning visar att frågan inte är överspelad – tvärtom kräver den ett tydligare helhetsgrepp för att säkerställa att Stockholm även framöver är en stad där professionella konstnärer kan leva och verka.

Kommunstyrelsen delar borgarrådsberedningens uppfattning och föreslår att kommunfullmäktige beslutar enligt föredragande borgarråds förslag.

Stockholm den 11 mars 2026

Karin Wanngård
Kommunstyrelsens ordförande

Reservation av Jan Jönsson (L) som är likalydande med Liberalernas reservation i borgarrådsberedningen.

Ärendet

I en motion väckt i kommunfullmäktige anför Jan Jönsson, Isabel Palmqvist-Smedberg och Björn Ljung (alla L) att Stockholm är en stad som präglas av ett rikt kulturliv och en stark tradition av konstnärligt skapande. För att bevara och utveckla detta anser de att det krävs att staden ger professionella konstnärer förutsättningar att arbeta, skapa och inspirera samt att ateljéer är avgörande för detta. Inte bara som arbetsplatser utan även som nav för kulturell mångfald, innovation och stadens konstnärliga identitet.

Motionärerna anser att behovet av konstnärliga arbetsplatser är stort samtidigt som att många befintliga lokaler är i behov av upprustning. Det ställer krav på resurssmarta och långsiktiga investeringar. Variationer i ateljéernas skick, tillgänglighet och hyresnivåer skapar ojämlika villkor för konstnärer.

Med anledning av ovan anförda föreslår motionärerna

- att kommunfullmäktige beslutar att fastighetsnämnden tillsammans med kulturnämnden utreder en strategi för att samordna och effektivisera stadens ateljébestånd enligt det som anförs i motionen.

Remissammanställning

Ärendet har remitterats till stadsledningskontoret, fastighetsnämnden, kulturnämnden, Stockholms Stadshus AB och KRO.

KRO har inte inkommit med svar.

Innehållsförteckning

Stadsledningskontoret.....	5
Fastighetsnämnden.....	6
Kulturnämnden	7
Stockholms Stadshus AB	9
Reservationer m.m.	11

Stadsledningskontoret

Stadsledningskontorets tjänsteutlåtande daterat den 23 september 2025 har i huvudsak följande lydelse.

Stadsledningskontoret delar motionärernas syn om att ateljéer är en viktig del i Stockholms kulturella infrastruktur och en förutsättning för ett kreativt och levande Stockholm. Det finns idag 13 kommunala ateljéhus i Stockholm med cirka 300 ateljéplatser, fördelat på cirka 170 kontrakt. Ateljélokaler förmedlas genom stadens

ateljékö och förvaltas av fastighetsnämnden och Stadsholmen AB. Utöver dessa hus har andra kommunala hyresvärdar ytterligare cirka 100 ateljéer.

För de ateljéer som hanteras genom ateljékön finns två typer av kontrakt; enskilda och andrahandskontrakt. Vid enskilda kontrakt med fastighetsägaren hyr konstnären en ateljé genom kontrakt med fastighetskontoret eller Stadsholmen. Flera av ateljéerna som hyrs ut genom enskilda kontrakt finns i ateljéhus med ateljéföreningar och konstnären kan då vara medlem i den föreningen. Vid andrahandskontrakt hyrs ateljéer ut genom andrahandskontrakt mellan ateljéföreningen och konstnären. En ateljéförening är således både hyresgäst i relation till fastighetsägaren och hyresvärd i relation till konstnären.

Stockholms stads ateljéutbyggnad 2024-2026

I oktober 2023 beslutade kulturnämnden och fastighetsnämnden om Stockholms stads ateljéutbyggnad 2024-2026. Strategin ska leda till minst 200 nya arbetsplatser för yrkesverksamma konstnärer, i både kommunala och privata fastigheter. Av strategin framkommer att målsättningen är att etablera ateljéer där de saknas idag. De nya ateljéerna ska skapa bättre förutsättningar för yrkesverksamma konstnärer, för de kulturella och kreativa näringarna samt stärka Stockholm som kulturstad. Arbetet med ateljéstrategin är ett prioriterat uppdrag för stadens kulturlotsar och har inneburit cirka 50 nya ateljéplatser i Stockholm. Ett flertal större ateljéhus är i etableringsprocess och förväntas stå klara innan strategins slut. Sammanfattningsvis är stadsledningskontorets uppfattning att mycket av det som föreslås i motionen görs inom *Stockholms stads ateljéutbyggnad 2024-2026*.

Stadsledningskontoret föreslår att motion av Jan Jönsson, Isabel Palmqvist-Smedberg och Björn Ljung (samtliga L) om att utreda och effektivisera Stockholms ateljébestånd anses besvarad med hänvisning till vad som anförs i stadsledningskontorets tjänsteutlåtande.

Fastighetsnämnden

Fastighetsnämnden beslutade vid sitt sammanträde den 21 oktober 2025 följande.

Fastighetsnämnden godkänner och överlämnar kontorets tjänsteutlåtande som svar på remissen.

Reservation av Hansi Karppinen (L), se Reservationer m.m.

Fastighetskontorets tjänsteutlåtande daterat den 17 september 2025 har i huvudsak följande lydelse.

Kontoret har en samlad bild över det egna ateljébeståndet avseende upprustningsbehov och förvaltning. Kulturförvaltningen har under ett flertal år arbetat strategiskt med frågan om ateljéer, där kontoret varit en aktiv part att som fastighetsägare skapa stabila förutsättningar för konstnärer att hyra ateljéer i Stockholms stad. Förvaltningarna har sedan 2016 haft återkommande budgetuppdrag

som har syftat till att samverka i frågan och arbeta strategiskt och långsiktigt med att stärka konstnärers möjlighet att utöva sitt yrke i funktionella lokaler till en rimlig hyresnivå. Resultatet av dessa budgetuppdrag finns att läsa i respektive nämnds verksamhetsberättelser.

Kulturnämnden och fastighetsnämnden fastställde under 2023 Ateljéstrategi 2024–2026. Denna strategi ska leda till att ytterligare minst 200 yrkesverksamma konstnärer kan hyra lämpliga arbetslokaler. I strategin fastställs bland annat att ateljéhus bör ha ateljéföreningar som hyresgäster. Målsättningen är att etablera ateljéer där de saknas idag. De nya ateljéerna ska skapa bättre förutsättningar för yrkesverksamma konstnärer, för de kulturella och kreativa näringarna samt stärka Stockholm som kulturstad. I strategin finns en detaljerad kartläggning om ateljébeståndet i staden idag och hur behovet ser ut framåt.

Ateljéstrategi 2024-2026 syftar även till breddade och utvecklade arbetssätt som bygger på samverkan mellan kulturförvaltningens kulturlotsar, kontakter med yrkesverksamma konstnärer, lokalbehovsanalyser samt en årlig uppföljning mellan fastighetskontoret och kulturförvaltningen.

Kontoret förvaltar idag omkring 10 000 kvadratmeter ateljélokaler. På dessa ytor finns ett nittiotial hyresavtal för ateljéer som ger möjlighet för omkring 300 konstnärer att utöva sitt konstnärskap inom sina specialområden. Hyresavtalen gäller såväl enskilda konstnärer som ateljéföreningar. Många av lokalerna återfinns i attraktiva lägen i innerstan och flera av byggnaderna har synnerligen höga kulturhistoriska värden. Majoriteten av byggnaderna uppvisar stora underhållsbehov och är i stort behov av omfattande renoveringar. Under 2024 har projekt startats gällande teknisk upprustning och utveckling av Enkehuset (Heimdall 22), Midsommarkransens gamla skola (Årsta 1:1) samt Spinnhuset (Alstavik 1). Utredningar har visat att samtliga byggnader har ett stort eftersatt underhåll och behöver upprustas i sin helhet gällande installationer, byggtekniska delar samt grund. Investeringen för dessa arbeten kommer inte kunna täckas av ateljéhyresgästernas betalningsförmåga.

Frågan om hur dessa byggnader även fortsättningsvis ska kunna hyras ut till konstnärer och ateljéföreningar som inte själva har betalningsförmåga till de hyror som en nödvändig upprustning och en långsiktig förvaltning framåt kräver utreds i staden gemensamt av stadsledningskontoret, kulturförvaltningen och fastighetskontoret.

Kulturnämnden

Kulturnämnden beslutade vid sitt sammanträde den 30 september 2025 följande.

1. Kulturnämnden godkänner förvaltningens tjänsteutlåtande och överlämnar det till kommunstyrelsen som svar på remissen.
2. Ärendet justeras omedelbart.

Reservation av Isabel Smedberg Palmqvist (L), se Reservationer m.m.

Kulturförvaltningens tjänsteutlåtande daterat den 19 september 2025 har i huvudsak följande lydelse.

Kulturförvaltningen håller med motionärerna om att ateljéer är en avgörande del i Stockholms kulturella infrastruktur och en förutsättning för ett kreativt och levande Stockholm.

Idag finns i Stockholm 13 stycken kommunala ateljéhus; Norrtullsgatan, Glasbruksgatan, Midsommarkransens gamla skola, Spinnhuset Långholmen, Fjällgatan, Malongen, Enskede Gård, Bruna Huset, Farsta Strand, Mosebacke, Skarpnäck, Vinterviken och Årsta Gamla Skola. Ateljélokaler inom dessa förmedlas genom stadens ateljékö och förvaltas av fastighetskontoret och Stadsholmen. Tillsammans rör det sig om cirka 300 ateljéplatser, 15 468 kvadratmeter lokalyta, fördelat på 171 kontrakt (se tabeller från 2020).

Fastighetskontorets ateljélokaler:

10 föreningskontrakt	5 660 kvm
<u>80 enskilda kontrakt</u>	<u>4 617 kvm</u>
90 kontrakt totalt	10 277 kvm

Stadsholmens ateljélokaler:

3 föreningskontrakt	1 994 kvm
<u>78 enskilda kontrakt</u>	<u>3 197 kvm</u>
81 kontrakt totalt	5 191 kvm

Bland de ateljéer som idag hanteras genom ateljékön finns två olika typer av kontrakt; enskilda och andrahandskontrakt.

1.Enskilda kontrakt med fastighetsägaren

En konstnär kan hyra en ateljé genom enskilt kontrakt med fastighetskontoret eller Stadsholmen. Många av ateljéerna som hyrs ut genom enskilda kontrakt finns i ateljéhus med ateljéföreningar och konstnären kan då vara medlem i den föreningen.

Andrahandskontrakt med ateljéföreningar:

Många ateljéhus i Stockholm drivs av ateljéföreningar som har kontrakt med fastighetsägaren för flera ateljéer i ett ateljéhus. Dessa ateljéer hyrs ut genom andrahandskontrakt mellan ateljéföreningen och konstnären. En ateljéförening är alltså både hyresgäst (i relation till fastighetsägaren) och hyresvärd (i relation till konstnären). Ateljékön används för att förmedla andrahandskontrakt i de ateljéföreningar som hyr lokaler av fastighetskontoret eller Stadsholmen. Utöver dessa hus har andra kommunala hyresvärdar ytterligare cirka 100 ateljéer.

De kommunala ateljéerna är en unik företeelse i Europa och utgör en viktig resurs för Stockholms yrkesverksamma konstnärer och indirekt Stockholms kulturliv. Ateljéhusen har i många fall underhållsskulder. Fastighetskontoret utreder för närvarande renoveringsbehov och väg framåt för Midsommarkransens gamla skola, Enkehuset och Spinnhuset på Långholmen. Kulturförvaltningen har redan en god

översyn av det kommunala ateljébeståndet och en pågående samordning med fastighetskontoret.

Ateljéstrategin 2024-2026

För att utöka och balansera upp det kommunala ateljébeståndet tog kulturförvaltningen år 2023, i samverkan med fastighetskontoret fram ett förslag till strategi för Stockholms stads ateljéutbyggnad 2024-2026 (Dnr KUL 2023/707). Ateljéstrategi 2024-2026 beslutades av kulturnämnden och fastighetsnämnden i oktober samma år. Strategin ska leda till minst 200 nya arbetsplatser för yrkesverksamma konstnärer, i både kommunala och privata fastigheter. Nya ateljéhus bör ha ateljéföreningar som hyresgäster och målsättningen är att etablera ateljéer där de saknas idag. De nya ateljéerna ska skapa bättre förutsättningar för yrkesverksamma konstnärer, för de kulturella och kreativa näringarna samt stärka Stockholm som kulturstad.

Arbetet med ateljéstrategin är ett prioriterat kulturlotsuppdrag och har hittills lett till närmare 50 nya ateljéplatser för konstnärer i Stockholm. Ett flertal större ateljéhus är i etableringsprocess och förväntas stå klara innan strategins slut. Sammanfattningsvis är förvaltningens uppfattning att mycket av det som motionärerna föreslår görs inom Ateljéstrategi 2024-2026.

Stockholms Stadshus AB

Stockholms Stadshus AB:s yttrande daterat den 25 september 2025 har i huvudsak följande lydelse.

Koncernledningen ser positivt på motionens inriktning att ta ett samlat grepp om ateljébeståndet för att stärka förutsättningarna för kulturskapare och säkerställa en effektiv användning av stadens resurser. Redan inom dagens uppdrag medverkar stadens bostadsbolag genom uthyrning av ateljéer och arbetar, på sätt som är lämpliga för respektive bolag, för att skapa nya ateljélokaler. Den gällande ateljéstrategin 2024–2026 adresserar motionens intentioner om samordning och effektivisering samt bättre tillgänglighet och nyttjande genom bland annat lokalbehovsanalyser, förstärkt lotsning och systematiserad uppföljning.

Underremiss

AB Svenska Bostäders svar har i huvudsak följande lydelse:

Svenska Bostäder och Stadsholmen delar motionens utgångspunkt om ateljéernas betydelse och behovet av långsiktiga förutsättningar. Bolaget motsätter sig inte förslaget och betonar att även bostadsbolagen bör involveras, med utgångspunkt i ateljéstrategin 2024–2026. Bolaget ser behov av att förtydliga tre områden, nämligen hyresnivåer som i flera fall inte är marknadsmässiga och begränsar finansiering av underhåll, skick och underhåll där det finns behov av upprustning och tydligare

ansvarsfördelning samt omsättning där låga hyror ibland leder till att ateljéer behålls trots begränsad användning, vilket minskar tillgängligheten för nya kulturskapare.

Reservationer m.m.

Fastighetsnämnden

Reservation av Hansi Karppinen (L)

1. föreslår att nämnden beslutar att bifalla motionen
2. samt att därutöver anföra följande:

Vi menar att stadens ateljébestånd är en central del av Stockholms kulturliv och att professionella konstnärer måste ges rimliga förutsättningar att leva och verka i staden. Fastighetskontorets remissvar visar tydligt att flera byggnader i beståndet har omfattande upprustningsbehov som riskerar att driva upp hyrorna. Detta bekräftar behovet av den översyn vi efterfrågar i motionen.

Vi ser att det redan finns en ateljéstrategi för 2024–2026, men anser att arbetet behöver bli mer samlat, långsiktigt och ekonomiskt hållbart. Strategin bör följas av konkreta åtgärder som säkerställer att konstnärer inte trängs ut till följd av nödvändiga renoveringar. Liberalerna är oroliga för att nuvarande arbetssätt inte fullt ut tar hänsyn till sambandet mellan underhållsbehov, kulturmiljövärden och rimliga hyresnivåer.

Vi anser att stadens kulturhistoriskt värdefulla byggnader ska bevaras och rustas upp, men att detta måste ske utan att det konstnärliga ekosystemet försvagas. Genom att använda medel ur stadens kulturhistoriska fond på 250 miljoner kronor kan staden skapa ekonomiska förutsättningar som minskar risken för kraftiga hyreshöjningar i samband med renoveringar. På så sätt kan vi kombinera bevarandet av kulturmiljöer med långsiktigt hållbara villkor för kulturskapare.

Liberalerna menar att en samlad översyn där fastighetsnämnden, kulturnämnden, stadsledningskontoret och Stadsmuseet samverkar är avgörande för att stadens ateljébestånd ska förvaltas effektivt, socialt hållbart och med respekt för både konstnärernas och skattebetalarnas intressen.

Kulturnämnden

Reservation av Isabel Smedberg Palmqvist (L)

Isabel Smedberg-Palmqvist (L) föreslår att nämnden bifaller motionen, och anför därutöver följande

Vi delar uppfattningen att stadens kulturhistoriskt värdefulla byggnader behöver underhållas och bevaras, men vill samtidigt understryka att föreningslivets möjligheter att verka inte får försvåras av hyreshöjningar i samband med renoveringar. Det är därför angeläget att staden hitta långsiktigt hållbara lösningar. En

sådan översyn bör ske i nära samverkan mellan berörda förvaltningar och bolag, med Stadsmuseet som en naturlig part när det gäller kulturmiljöexpertis.